

PRAVIDLA ZPRACOVÁNÍ VYSOKOŠKOLSKÝCH KVALIFIKAČNÍCH PRACÍ

Katedra demografie a geodemografie
Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy

únor 2019

Obsah

I)	Obecná pravidla pro strukturu odborného nejen demografického textu	3
A.	Proces tvorby práce	3
B.	Struktura kvalifikační práce.....	4
C.	Etická kritéria	7
D.	Jazyková stránka	7
E.	Tabulky a obrázky/grafy	8
F.	Rozsah práce	8
G.	Platná opatření děkana ke kvalifikačním pracím, návody a užitečné odkazy	9
H.	Tisk práce, vazba	9
II)	Citační norma ISO 690: 2011	10
III)	Formátování	12
A.	Problematická místa v sazbě textu	16
B.	Přílohy	18

I) Obecná pravidla pro strukturu odborného nejen demografického textu

Záměrem absolventské práce je prokázat:

- a) znalost teoretických základů oboru,
- b) znalost příslušných metod demografického výzkumu,
- c) schopnost významově rozlišit a systémově uspořádat poznatky,
- d) schopnost správně aplikovat teoretické poznatky a odpovídající metody na konkrétní zadání,
- e) schopnosti samostatné tvůrčí práce analytické i syntetické povahy, schopnost vidět věci v souvislostech.

Vysokoškolská kvalifikační práce musí odpovídat obecným požadovaným kritériím a musí splňovat odborné požadavky příslušného oboru. Také musí mít všechny náležitosti dle aktuálně platných předpisů příslušné fakulty a univerzity.

Bakalářská, diplomová nebo dizertační práce je autorské dílo studenta, nikoli vedoucího práce!

A. Proces tvorby práce

- 1) Volba tématu.
- 2) Studium relevantní literatury.
- 3) Na základě zjištění stavu studia daného tématu (dosaženého poznání) vytyčení cílů práce, formulace konkrétních výzkumných otázek, které povedou k naplnění cílů.
- 4) Formulace vstupních hypotéz (očekávaných odpovědí na jednotlivé výzkumné otázky) a také jejich zdůvodnění.
- 5) Hledání: zjišťování podkladů, vyhledání informací.
- 6) Zpracování: čtení, zpracování podkladů, příprava poznámek pro psaní, zpracování praktické části práce.
- 7) Psaní: psaní textu práce včetně uvádění citací, příprava grafických materiálů, příloh.
- 8) Formální úprava: úprava práce, úprava citací, zpracování příloh a obsahu.
- 9) Revize: revize obsahu, gramatiky a formální úpravy práce.

Doporučení:

- Začít pracovat včas – nepředpokládejte, že se vám podaří vytvořit kvalitní práci za několik dní, navíc je pravděpodobné, že by pro školitele nebylo možné se vám věnovat tak, jak by asi práce vyžadovala.
- Průběžně zaznamenávat, odkud bylo co vypsáno – celý bibliografický záznam včetně stránky.
- I při fotografování pečlivě zapisovat, co je na jakém obrázku, kde byl obrázek pořízen.
- Zapisovat, kdy byl jaký text „stažen“ z internetu.
- Zapisovat si signatury knih, časopisů, odkazy webových stránek.
- Používat např. barevné označení částí textu, ke kterým se budete vracet nebo je kontrolovat (odkazy na zdroje, čísla obrázků a tabulek apod.).

- Komunikovat se svým školitelem a průběžně ho informovat o postupu prací, respektovat jím stanovené termíny pro dodání průběžných verzí textu a finální podoby textu (respektujte, že obvykle nejste jediným studentem, komu školitel vede práci, a že kromě vedení prací se školitel ještě musí věnovat jiným činnostem, při nejlepší vůli se vám tedy nemůže věnovat kdykoli, kdy by se to hodilo vám).
- Průběžně ukládat a zálohovat jak části textu, tak rozpracované tabulky a grafy!

Pokud aktuálně platné relevantní předpisy nestanovují jinak, v případě bakalářské a diplomové práce se odevzdává práce v elektronické podobě v SIS a v jedné tištěné verzi ve stanoveném termínu na stanovené místo (více viz část H: *Tisk práce, vazba*).

Elektronická a tištěná verze práce musí být totožné.

B. Struktura kvalifikační práce

Formální náležitosti	
Titulní strana	Dle platného opatření děkana PŘF UK
Prohlášení	Dle platného opatření děkana PŘF UK
Poděkování	Nepovinné
Abstrakty, klíčová slova, počet znaků kvalifikační práce	Dle platného opatření děkana PŘF UK: abstrakty v češtině, nebo jazyce práce, a angličtině; platí i pro klíčová slova V abstraktu je ve stručnosti naznačen obsah práce, tj. cíl, data, metody a hlavní závěry práce. Abstrakt v podstatě zastupuje celou práci, je jejím výtahem. Délka abstraktu pro bakalářské a magisterské práce by neměla překročit 150 slov. Na abstrakt navazují tzv. klíčová slova (keywords) – tj. 3 až 7 nejdůležitějších pojmů, které identifikují celou práci, odděleny jsou čárkou. Za abstrakty a klíčová slova v češtině (jazyce práce) se na konec stránky uvádí počet znaků práce bez mezer (více viz část F: <i>Rozsah práce</i>).
Obsah	Zahrnuty jsou všechny seznamy, kapitoly a podkapitoly, přílohová část; neobsahuje „sám sebe“ a první strany práce před samotným obsahem.
Seznam tabulek	Pokud jsou v práci více než 3 tabulky
Seznam grafů/obrázků	Pokud jsou v práci více než 3 grafy/obrázky
Seznam zkratk	Uvedou se všechny použité zkratky s výjimkou běžných jazykových zkratk (atd., např., apod.)

Struktura textu		
Úvod	Vymezení tématu práce a zdůvodnění jeho výběru	Podrobnější rozvedení tématu, o kterém práce pojednává (oblast, časové vročení, vymezení určitého jevu, procesu,...) Zdůvodnění výběru tématu, jeho aktuálnost apod.
	Cíl práce	Jasně formulovaná otázka/ky, na kterou/ré má práce odpovědět; úkol/y, který/é má vyřešit.
	Základní metody	Stručně uvést základní metody, které umožní zodpovězení stanoveného cíle/cílů. Jejich podrobnější charakteristika bude podána ve zvláštní kapitole.
	Struktura práce	Většinou v případě, kdy je práce rozsáhlá.
Obecná východiska výzkumu/ Relevantní literatura (Rešerše literatury)	Zařazení vlastního výzkumu do širšího teoreticko-metodologického a věcného kontextu (podle charakteru práce) • teoretické zarámování studované problematiky, • možné přístupy k jejímu výzkumu, • metody, které lze použít, • shrnutí a zhodnocení dosavadních poznatků výzkumů a názorů, týkající se dané problematiky.	
	Shrnutí dosavadních poznatků jak českého, tak zahraničního výzkumu! Autor zároveň dosavadní zjištění analyzuje (zaujímá k nim vlastní názor) a výsledkem je nastínění vlastního směru výzkumu (diskuze s literaturou). Z prostudované literatury jak české, tak zahraniční, mohou být odvozeny použité metody, zdroje apod. Použitá literatura by zároveň měla prostupovat i hlavní textem – autor by na relevantních místech měl odkazovat na postupy a metody použité v jiných pracích a komparovat své závěry s výsledky předchozích výzkumů.	
Výzkumné otázky a hypotézy	• Na základě relevantní literatury jsou formulovány a definovány výzkumné otázky a hypotézy. • Výzkumné otázky a hypotézy jsou zdůvodněny. • Stanovené výzkumné otázky a hypotézy nutné zhodnotit v závěru (prokázaly se nebo ne).	
Zdroje dat	• V práci se uvedou hlavní zdroje dat, jejich dostupnost, struktura a provede se jejich kritika – tj. zhodnotí se jejich kvalita, úplnost, srovnatelnost, omezení, ... • Tento text není vyčerpávajícím seznamem použitých datových pramenů, ale jejich komentovaným přehledem! Jeho účelem je rovněž upozornit na specifika určitých použitých pramenů.	

Metody výzkumu	Zde se uvede, jak se při řešení stanoveného výzkumného cíle/úkolů postupuje (a jaká metoda byla zvolena pro práci, např. specifikovat použité ukazatele, postupy výpočtu atd.). - Nutné odkazovat se na odbornou literaturu a citovat uvedené vzorce (i strana, viz citace)! - Pro každý zvolený postup by mělo být jasné, proč byl zvolen a jak konkrétně napomáhá dosažení stanoveného cíle. Uvedou se případné metodické problémy, výhody a nevýhody jednotlivých postupů.
Hlavní část práce	- Výsledky vlastní práce, které jsou dále členěny podle charakteru studované problematiky. - Doporučuje se logické členění do částí, což umožňuje detailnější zpracování. - Zpracování má mít logickou návaznost – od jednoduššího ke složitějšímu. - Do textu se řadí: analytické či syntetické tabulky, mapové výstupy, diagramy. - Odkazy na tabulky a obrázky musí být správné a provázané s textem, např. číslo tabulky v záhlaví a textu musí být shodné. - Výsledky by v textové části měly být adekvátně komentovány, interpretovány a uváděny do kontextu výsledků předchozích studií. Není cílem textu popsat to, co čtenář vidí v tabulkách nebo grafech, ale dodat hodnotám interpretaci, vysvětlení a kontext.
Závěr	- Shrnutí zjištěných poznatků – odpověď na položenou výzkumnou otázku/ky, zhodnocení stanovených hypotéz - Přínos autora k řešení dané problematiky (co je v práci původního) - Zhodnocení využitelnosti dosažených výsledků - Případně nastínění dalších směrů bádání (zodpovězení některého problému obvykle vyvolá další otázky, které mohou být námětem pro další výzkum)

Formální náležitosti	
Použitá literatura	- Zde se důsledně uvedou abecedně všechny práce, na které se v textu odkazuje (včetně zdrojů získaných na internetu). - Nesmějí se uvádět práce, na které autor v textu neodkazuje. - Způsob citací je závazný (viz část II Citace ISO 690:2011).
Použití datové prameny	- Zde se uvedou abecedně všechny prameny dat, ze kterých bylo čerpáno (archivní prameny se uvádí zvlášť, obvykle pod názvem nevydané prameny). - V případě použití digitalizovaných archivních pramenů se primárně cituje uložení písemné archiválie, webový odkaz je přidanou informací, která však sama o sobě není dostatečná. - Způsob citací je závazný (viz část II Citace ISO 690:2011).

Přílohy	• Uvedou se všechny části práce, které se z nějakého důvodu „nevešly“ do vlastního textu. např.: – obrazová fotodokumentace (pokud není součástí analytické části), – rozsáhlé třídící tabulky, – ukázky z pramenů. • Někdy může být přílohou i výstup práce (např. podrobná mapa, podrobné výstupy prognózy,...). • Přílohou může být i digitální medium (např. CD-ROM, DVD). • Rozsah příloh není omezen.
---------	---

C. Etická kritéria

!!!	Práce musí být původní, žádná její část nesmí být opsána ani sestavena jinou osobou než autorem.
-----	---

- Při citaci původního znění cizího textu je nutné tento text dát do uvozovek a na konci citátu řádně uvést odkaz, včetně přesného odkazu na konkrétní stránku. Odkaz na stránku (na více stránek) je nutné uvést i tehdy, pokud se text cizího autora neuvádí doslova, ale pouze parafrázuje (případně překládá z cizího jazyka).
- Nutné je řádně citovat i zdroje dat u tabulek či obrázků – opět včetně přesného odkazu na stránku.
- **Pozor: text nelze sestavit jen z odkazovaných částí!!!**
- Účelem kvalifikační práce jakéhokoli stupně není jen kompilace již dříve sepsaných textů na zadané téma, z práce by měl být zřetelný vlastní autorův přínos k dané problematice.
- Autor by měl být schopen podat sdělení o přečteném textu vlastními slovy, kterými nejen sdělí obsah odkazovaného textu, ale také jeho význam pro popisovaný jev (sdělení může být i negativní – že se autor AB sice problematikou zabývá, ale výsledky jeho zjištění nelze pro vlastní výzkum využít z těch a těch důvodů, případně že jde o překonané názory apod.).

D. Jazyková stránka

- V práci nesmějí být pravopisné chyby (včetně interpunkce).
- V práci nemají být překlepy, chybné tvary slov nebo chybné větné formulace (pozor na to, že česká věta vždy musí obsahovat právě jedno sloveso), vyřinutí z větných vazeb apod.
- Práce by měla být napsána srozumitelně, ale s dodržением nároků na odborný text: nutné použití správných odborných termínů.
- Mluvnická stránka: zvolit jednotný styl výkladu:
 - Buď první osoba množného čísla nebo neutrální pojetí – nutno dodržet v celé práci (nelze v textu střídat).
 - Nutno dodržet také stejný slovesný čas vycházející z popisované skutečnosti (např. o minulosti se nepíše budoucím nebo přítomným časem – nikoli tedy „v roce 1950 nastane prudký pokles“ nebo „v roce 1950 nastává prudký pokles“).

- V textu je třeba volit adekvátní vyjadřovací prostředky pro popisované jevy a obsah textu:
 - Např. je nutné volit obezřetné formulování textu, pokud jsou popisovány výsledky odhadů nebo prognóz, neboť jde o budoucnost, která je vždy nejistá, nevolíme tedy formulaci „v roce 2050 dojde k poklesu“, ale např. „dle výsledků prognózy lze čekat v roce 2050 pokles/předpokládá se v roce 2050 pokles“ apod.
 - Pokud jde o uvádění číselných výsledků, je třeba volit logické zaokrouhlování uváděných hodnot nebo logickou volbu přesnosti uváděných hodnot (např. nikoli „pro rok 2050 je odhadován počet obyvatel na úrovni 254 511“, ale „pro rok 2050 je odhadován počet obyvatel na úrovni 254,5 tis.“. Adekvátně čísla přejatá z externího zdroje v zaokrouhlené podobě (např. „110 tis.“) v textu ponecháme zaokrouhlená, nepíšeme je tedy uměle zpřesněná na např. „110 000“.
 - Číselné hodnoty jednoho ukazatele by alespoň v rámci odstavce, tabulky nebo jiného grafického objektu měly být uváděny s jednotným počtem desetinných míst.
- V textu se snažíme vyhnout zařazení více číselných údajů ve větě za sebe (např. „V roce 1950 2 501 českých občanů deklarovalo, že...“).
- Zároveň je třeba dbát na to, aby při popisu vývoje zvoleného ukazatele (či jevu):
 - a) za určité území, se vymezení tohoto území neměnilo, v případě změn na ně upozornit (vymezení obcí, okresů, krajů, států se mohlo měnit),
 - b) použitý ukazatel byl shodně spočten za všechny komparované jednotky (důležité při mezinárodním srovnání).

E. Tabulky a obrázky/grafy

- Názvy tabulek a obrázků/grafů: struktura → CO, KDE, KDY, JEDNOTKY, např.:
Tabulka 1: Úhrnná plodnost, Česko, 1990–2018
Tabulka 2: Struktura obyvatelstva dle rodinného stavu, vybrané státy Evropy, 2017, %
- V textu práce mohou být jen tabulky a grafy, které jsou v samotném textu popsány a interpretovány.
- Pozor na formulace: „Jak obrázek 1 ukazuje...“; „Z tabulky 1. plyne...“ – graf a tabulka jsou nástrojem/pomůckou pro zobrazení dat, nic z nich neplyne ani není zřejmé.
- Pod každou tabulkou a grafem musí být uveden zdroj.
- Formální úprava: viz část III Formátování.

F. Rozsah práce

- Dán počtem znaků bez mezer: od prvního znaku kapitoly Úvod (vč. nadpisu) po poslední znak kapitoly Závěr¹.
- Hodnota počtu znaků práce bez mezer se uvádí na stránce, kde jsou uvedeny abstrakty a klíčová slova.

¹ Při plném pokrytí stránky a dodržení katederních formátovacích pravidel (font Times New Roman, velikost písma 11 bodů, řádkování 1,3) se na stránce nachází cca 3 300 znaků (bez textu v záhlaví stránky).

	Min. počet znaků	Max. počet znaků
Bakalářská práce	70 000	100 000
Diplomová práce	100 000	150 000
Dizertační práce	150 000	–

G. Platná opatření děkana ke kvalifikačním pracím, návody a užitečné odkazy

- [OPATŘENÍ DĚKANA č. 22/2017 Pravidla pro evidenci, odevzdávání a zveřejňování závěrečných prací](#)
- [Opatření děkana č. 22/2017, příloha č.1: Vzor titulní strany](#)
- [Formát souborů závěrečných prací](#)
- [Znak univerzity](#)
- [Odevzdávání bakalářských a diplomových prací a kontrola splnění podmínek pro konání SZK](#)
- [Návod pro uložení kvalifikační práce](#)

H. Tisk práce, vazba

Práce se tiskne jednostranně na papír s minimální gramáží 80g/m². Práci je třeba odevzdat svázanou v pevné vazbě (jeden výtisk). Na čelní straně vazby se uvádí název univerzity, fakulty a katedry, označení diplomová/bakalářská/dizertační práce. V dolní části rok odevzdání práce, jméno a příjmení autora (vzor viz část III Formátování: Příloha 1). Na hřbetu vazby je vhodné uvést jméno a příjmení studenta a rok odevzdání práce.

II) Citační norma ISO 690: 2011

Citace: zkrácené označení pramene v souvislém textu; jednoznačné propojení se záznamem o citovaném dokumentu v seznamu použité literatury

Citování: proces, kterým přenášíme vybraný úsek textu z původního dokumentu do nových souvislostí

Proč citujeme?

- Povinnost z plynoucí ze zákona č. 121/2000, zákon o právu autorském.
- Abychom podpořili naši argumentaci nebo doplnili naši myšlenku.
- Citace dokazuje znalost přínosu významných autorů v oboru a stav poznání tématu.
- Citace potvrzuje práci autora s vyhledáváním relevantních zdrojů k tématu.
- Citace dokazuje, jak autor rozumí tématu, jak se v problematice orientuje po stránce informačních zdrojů.
- Citace umožňuje čtenáři vyhledat původní dokument.

!!!

Necitování je považováno za plagiátorství a v případě vážných prohřešků bude disciplinárně potrestáno (a může vést až k nedobrovolnému ukončení studia, nebo odnětí vysokoškolského diplomu).

Technika citování na KDGD PŘF UK

- Citační styl: ISO 690: 2011 – Bibliografické citace.
- Citační metoda: Harvardský styl (jméno autora–datum vydání práce) → způsob, jakým jsou citace uvedeny v textu.
- **Pozor!** V seznamu použité literatury, který je uspořádán v abecedním pořadí podle příjmení autorů, se rok vydání uvádí přímo za tvůrce (viz příklady níže)².

V textu: „Na intrapersonální úrovni se komunikační výzkum soustřeďuje na zpracování informace (McQuail, 2002, s. 29). Například Holá (2006) tvrdí, že komunikaci lze charakterizovat jako proces sdílení určitých informací. Řečené však ještě neznamená slyšené (Šuleř, 2009b, s. 75)“

V seznamu použité literatury:

HOLÁ, Jana, 2006. *Interní komunikace ve firmě*. Brno: Computer Press. ISBN 80-251-1250-0.

McQUAIL, Denis, 2002. *Úvod do teorie masové komunikace*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 80-7178-714-0.

ŠULEŘ, Oldřich, 2009b. *100 klíčových manažerských technik: komunikování, vedení lidí, rozhodování a organizování*. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-2173-3.

² BIERNÁTOVÁ, Olga a Jan SKŮPA, 2011. *Bibliografické odkazy a citace dokumentů dle ČSN ISO 690 (01 0197) platné od 1. dubna 2011* [online]. Brno. 2. září 2011 [cit. 12.11.2018]. Dostupné z: <https://www.citace.com/download/CSN-ISO-690.pdf>.

U citace přímé, tj. převzatý text nebo vzorec apod., musí být vždy uvedena stránka, ze které bylo čerpáno. U nepřímé citace číslo stránky být uvedeno nemusí, ale uvedení stránky další práci s textem usnadňuje.

Užitečné zdroje:

- [Aktualizovaná norma ČSN ISO 690 \(2011\) s komentáři a příklady](#)
- [Manuál o citování vytvořený Jiřím Kratochvílem na Masarykově univerzitě](#)
- [Podrobná metodika tvorby bibliografických citací z Masarykovy univerzity](#)
- [Stránka z portálu infogram, která se věnuje nové citační normě ISO 690 – s mnoha konkrétními příklady.](#)
- [Portál o citování a citacích včetně automatického generátoru citací: Citace.com](#)

III) Formátování

Formát stránky

Používáme standardní formát stránky A4 (210 x 297 mm).

Okraje stránky

Levý okraj stránky: 3,5 cm

Horní, dolní a pravý okraj stránky: 2,5 cm

Tyto okraje se vztahují na text a všechny objekty (tabulky, grafy, schémata, ilustrace, fotografie atd.). Záhloví (pata) stránky může být umístěna mimo tyto okraje, ale ne blíže než 1,5 cm od horního (dolního) okraje stránky.

Typ písma

Pro základní text doporučujeme použít patkové proporcionální písmo – nejlépe Times New Roman. Pro názvy (kapitol, podkapitol a oddílů) zvolíme vhodné bezpatkové písmo (např. Arial). Neproporcionální patkové písmo (např. Courier) se používá omezeně např. pro některé výstupy ze statistických programů. U grafů můžeme použít i bezpatkové proporcionální písmo – vhodný je již zmíněný Arial.

Velikost písma

Velikost základního písma je 11 bodů. Větší velikost písma je vhodná pro názvy kapitol, podkapitol a oddílů (viz dále). Menší písmo můžeme použít u objektů (tabulek, grafů atd.) včetně jejich popisků (viz dále) a u poznámek pod čarou. V uvedených případech je doporučená minimální velikost písma 9 bodů.

Vyznačování textu

Vyznačováním rozumíme zvýrazňování některých důležitých pojmů, pasáží v textu atd. Nejvhodnější způsob pro vyznačování textu je použití kurzívy, případně i (polo)tučného řezu písma. V žádném případě text nepodtrháváme, jedná se o zásadní typografickou chybu.

Zarovnání textu

Základní text v rámci odstavce zarovnáváme do bloku (k oběma okrajům stránky). Doporučený způsob zarovnání textu často generuje „deformaci mezer“ v rámci odstavce (nestejné vzdálenosti mezi slovy). Tento problém můžeme řešit změnou formulace textu nebo úpravou rozteče mezi slovy – např. v aplikaci MS Word: Formát → Font → Character Spacing. K levému okraji stránky doporučujeme zarovnávat názvy všech úrovní textu, popisky u objektů, poznámky pod čarou, seznam literatury (viz část III Formátování: Příloha 2) atd.

Řádkování

Výběr písma a volba řádkování je nejdůležitějším parametrem ovlivňujícím vzhled dokumentu. Velikost řádkování se stanovuje především podle použitého druhu písma. Při doporučené velikosti písma základního textu 11 bodů doporučujeme použít řádkování 1,3. Větší řádkování již nepůsobí esteticky. Menší řádkování (1,0) volíme v těch částech práce, kde používáme menší font (velikost písma 10 nebo 9 bodů).

Oddělení odstavců

Odstavce vizuálně oddělujeme odsazením prvního řádku pomocí tabelátoru doprava o cca 0,6 cm (= tzv. odstavcová zarážka). V tomto případě je důležité, aby poslední text odstavce (tzv. východový řádek) byl delší než je tato odstavcová zarážka, případně aby tento řádek měl na konci vzdálenost větší

od pravého okraje než je odstavcová zarážka. První odstavec v kapitole (v podkapitole atd.) se neodsazuje!

Sirotki (orphans) a vdovy (widows)

Při odstavcové sazbě textu se musíme vyvarovat existence tzv. siroteků (orphans) a vdov (widows). Sirotkem rozumíme stav, kdy poslední řádek odstavce je zároveň prvním řádkem následující stránky. Ve druhém případě je úvodní řádek odstavce zároveň posledním řádkem dané strany. Uvedený problém můžeme řešit různě – přeformulováním, zkrácením nebo doplněním textu, úpravou mezer atd.

Dělení slov; nedělitelné prvky textu

Pokud možno nepoužívejme v práci dělení slov z důvodu relativně složité kombinace pravopisných a typografických pravidel. Důležité je však mít na paměti, že existuje několik nedělitelných prvků (tzn., že je nemůžeme rozdělit, resp. ponechat samostatně na konci řádku). Jedná se především o:

- jednoznakové předložky a spojky (a, o, u, i, k, v, s, z),
- číslo a jednotka (100 kg),
- číslo kapitoly, stránky, obrázku, tabulky atd. (obr. 3),
- datum (3. 5. 2007; 8. července),
- jméno a příjmení (J. R. Wilmoth),
- titul a příjmení (prof. Wilmoth) atd.

Nedělitelnost uvedených prvků textu zabezpečíme pomocí tzv. pevné (nezlomitelné) mezery. (např. v aplikaci MS Word ji vložíme klávesovou zkratkou Ctrl-Shift-mezerník).

U dlouhých webových adres se často nevyhneme (při zarovnávání textu do bloku) jejich rozdělení na dvě části. Tyto adresy můžeme rozdělit v místech vhodných znaků (např. /, = atd.), ale nedělíme je uprostřed textových položek.

Nadpisy kapitol (podkapitol atd.)

Jednotlivé úrovně textu (kapitoly, podkapitoly atd.) odlišujeme velikostí písma a tučným řezem. V nadpisech jednotlivých úrovní textu používáme arabská čísla v desetinném třídění, za posledním číslem nevkládáme tečku.

U názvů všech úrovní kapitol se používá písmo bezpatkové (např. Arial, Calibri), řez písma bold: u kapitol velikost 15 bodů, u podkapitol 13 bodů a u oddílů 11 bodů. U první úrovně (kapitola) se vloží nad vlastní název slovo kapitola (velikost písma 14 bodů) s pořadovým číslem (viz část III Formátování: Příloha 3).

Kapitola 1 (Arial, 14 pt)

Název kapitoly (Arial, 15 pt)

1.1 Podkapitola (Arial, 13 pt)

1.1.1 Oddíl (Arial, 11 pt)

Název kapitoly se vždy vkládá na novou stránku. Název kapitoly obvykle nezačíná u horního okraje stránky, ale vkládá se s určitou mezerou, které říkáme stránková zarážka a která musí být stejná pro celý text (tzn. pro všechny hlavní názvy). Doporučujeme vkládat stránkovou zarážku ve vzdálenosti 7 cm od horního okraje stránky. Jednotlivé úrovně nadpisů oddělujeme od textu podle schématu uvedeného v části III Formátování: Příloha 5.

Komplikace může nastat, následuje-li po nadpisu vyšší úroveň nadpis nižší úroveň a nikoli obyčejný text. Pak se kumulují mezery definované pro obě úrovně nadpisů a zůstává příliš mnoho prázdné plochy. V tomto případě nastavíme u nadpisu vyšší úroveň nulovou mezeru pod tímto nadpisem. Obdobně postupujeme i u dalších kombinací.

Názvy kapitol (podkapitol, oddílů) zarovnáujeme k levému okraji stránky.

Číslování stránek

Číslo stránek může být umístěna na různých místech stránky včetně záhlaví nebo paty. Doporučuje se jejich umístění u pravého horního okraje stránky (jako součást záhlaví). Sází se obvykle stejným písmem – nebo o 1 bod menším písmem – jako základní text. Číslování se začíná od obsahu práce a pokračuje na všech stránkách práce s výjimkou úvodních stránek práce, které se nečíslují, ale započítávají se do celkového počtu stránek práce. Pro číslování se používají arabské číslice.

Poznámky pod čarou (footnotes, endnotes)

Poznámky pod čarou se nejčastěji vyskytují ve formě tzv. footnotes (jsou umístěny v patě stránky). V tomto případě jsou nejčastěji odděleny od textu vodorovnou čarou. Druhou možností je jejich umístění na konci kapitoly (práce) – jedná se o tzv. endnotes. Poznámky pod čarou číslováme průběžně v celé práci. Odkaz na poznámku se vkládá jako horní index a umísťuje se za slovo, kterého se daná poznámka týká. Pro poznámky pod čarou se používá písmo, které je o 1–2 body menší než základní text; řádkování nastavíme na hodnotu 1,0 a text zarovnáme k levému okraji.

Záhlaví stránky

Záhlaví se sází menším písmem než základní text (o 1 až 2 body). Od vlastního textu se odděluje mezerou (např. prázdným řádkem) nebo jemnou vodorovnou čarou. Záhlaví se nepoužívá na stránkách s objekty otočenými o 90 stupňů. Doporučujeme vkládat tzv. neživé záhlaví, které se v textu práce nemění a obsahuje jméno autora a název práce.

Pořadová sazba

Využívá se při sazbě nadpisů, obsahů, rejstříků a seznamů. Podřazenost v textu se označuje číslicemi a písmeny (případně i jinými znaky) v určité posloupnosti. Když označujeme pořadí písmeny, vkládají se za velkými písmeny (verzálkami) tečky: **A.** a za malými písmeny (minuskami) závorky: **a)** (nikdy ne obojí).

Při vytváření seznamů je vhodné respektovat i jazykovou stránku. V případě, že položky seznamu jsou nevětné, píšeme je s malým písmenem a oddělujeme čárkami; za poslední položkou seznamu je tečka.

Jedním z příkladů pořadové sazby je obsah (viz část III Formátování: Příloha 3), který bývá standardně zalomen do dvou sloupců: v prvním sloupci se vkládají názvy čísla a názvy kapitol (a podkapitol, oddílů), ve druhém číslo počáteční stránky. Oba sloupce jsou z důvodu lepší orientace propojeny tzv. vodíciemi znaky (nejčastěji používáme tečky).

Objekty (tabulky, grafy, mapy, schémata, ilustrace, fotografie atd.)

Objekty pokud možno umísťujeme uvnitř plochy na stránce vymezené pro text. Vzdálenost všech objektů od textu by měla být v celé práci stejná. Obdobně musíme dodržet konstantní vzdálenost mezi objekty a jejich popisky – viz část *III Formátování: Příloha 4*. V případě kombinace objektu a textu by měly být na stránce alespoň tři řádky základního textu, jinak objekt vkládáme samostatně.

Objekty mají být organicky umístěny v textu, jenom v ojedinělých případech se umísťují do příloh. Odkazujeme na ně na vhodném místě v textu. Objekty musí být dostatečně čitelné a ve vhodné kvalitě – nepoužíváme fotografie nebo obrázky z internetu v nízkém rozlišení (pod 300 dpi). U všech objektů musí být uveden zdroj.

Názvy objektů stručně a výstižně vyjadřují jejich obsah, především z hlediska věcného vymezení, ale mohou obsahovat i základní vymezení územní nebo časové. Pro názvy objektů se používá písmo, které je o 1 bod menší ve srovnání se základním písmem; pro zvýraznění názvů můžeme využít různé řezy písma (kurzíva, (polo)tučné, případně jejich kombinaci). Do názvů vkládáme číslo objektu, které umožňuje odkazovat v textu. U všech grafických objektů doporučujeme používat v názvech zkratku Obr. Číslování objektů musí být v celém textu průběžné. V legendě k objektům doporučujeme použít písmo, které je ještě o bod menší než písmo popisků.

Tabulky

Pro formální úpravu tabulek doporučujeme:

- Šířka tabulky je v optimálním případě rovna šířce okolního textu; v případě, že není, umístíme ji na střed.
- Tabulky se sází stejným písmem jako základní text, většinou však o 1 až 2 body menším.
- Názvy tabulek se sází k levému okraji tabulky.
- Pod tabulkou umísťujeme poznámky, vysvětlivky a odkazy na literaturu. Velikost použitého písma je o 1 bod menší, než je text v tabulce.
- Tabulka by měla mít více řádků než sloupců
- „Dlouhé tabulky“ (= delší než 1 strana) je možno rozdělit na několik tabulek, potom se na každé stránce opakuje hlavička této tabulky.
- „Široké tabulky“ (= širší než standardní šířka sazeného textu) můžeme pootočit o 90 stupňů (umístit tzv. na šířku).
- V tabulkách se označuje pomlčkou (–) situace, že jev se nevyskytoval. Nula (0) značí, že jde o číselný údaj, ale jeho hodnota je menší než jedna polovina měřicí jednotky použité v tabulce. Znak (') používáme v tabulce tehdy, jde-li o údaj, jehož číselné naplnění není logicky možné. Tečka (.) znamená, že vyplnění údaje je sice logicky možné, ale v době konečného zpracování tabulky nebyl údaj znám, případně byl nespolehlivý.
- Pokud jsou čísla ve sloupci tabulky stejně dlouhá, můžeme je zarovnat na střed. Při různé délce je zarovnávané k pravému okraji sloupce a vycentrujeme podle délky nejdelšího čísla (viz část *III Formátování: Příloha 4*).
- Textové údaje ve sloupci tabulky se zarovnávají k levému okraji.
- Dlouhá čísla v tabulce zkracujeme pomocí měrných jednotek: např. místo 1 255 455 napíšeme 1 255 a do záhlaví sloupce uvedeme měrnou jednotku (v tis.).
- V tabulkách začínají názvy samostatných oddílů velkým počátečním písmenem, v další úrovni názvů bývá počáteční písmeno malé.

Grafy

Pro grafy používáme podobná pravidla jako pro úpravu tabulek. Dále doporučujeme:

- Na vodorovnou osu se zaznamenává nezávislá proměnná, na svislou osu proměnná závislá.
- V každém grafu vkládáme popisky os včetně označení měrných jednotek.
- Jednotlivé proměnné v grafu musí být zřetelně odlišeny, nejlépe pomoci různých barev nebo značek (viz část III Formátování: Příloha 4).
- Barvy (především podkladové) volíme s citem.
- U všech objektů (včetně grafů) vkládáme názvy až v textovém editoru.

A. Problematická místa v sazbě textu

Mezera

- nutnost zamezit výskytu nadbytečných mezer mezi slovy
- mezeru nekládáme před interpunkční znaménko – špatně ? vs. dobře?
- mezery neužíváme za a před závorkou – (špatně) vs. (dobře)
- mezera je příliš velká: např. 1 500, 150 kW, 5. 10. 1998 (viz dále)

Spojovník (divis)

Používá se jednak jako rozdělovník na konci řádku, jednak je spojovník v těchto případech (nikdy se neodděluje mezerami):

- ve složených slovech – česko-slovenský, sociálně-ekonomický
- v názvech územních jednotek – Praha-východ
- v souřadných spojeních – propan-butan
- ve složených příjmeních – Colloredo-Mansfeld

Pokud se spojovník vyskytne na konci řádku, tak ho musíme vložit i na začátek dalšího řádku:

(Praha-
-východ).

Pomlčka (en-dash)

Vkládáme ji jako klávesovou zkratku Alt+0150. Pomlčka se používá ke vložení vsuvky do věty (v tomto případě se odděluje z obou stran mezerami). Pomlčka také nahrazuje některé předložky nebo spojky (např. a, až, do, versus, proti) a v tomto případě se vkládá bez mezer:

- pracoval v letech 1940–1952
- letecká linka Paříž–Londýn
- utkání Bayern–Chelsea
- otevřeno Po–Pá
- věková skupina 20–24 let

V případě, že pomlčku používáme v aritmetických výrazech jako znaménko mínus, vkládáme ji s mezerami (10 – 5 = 4).

Uvozovky

Čeština používá jenom jedny uvozovky – „to jsou české uvozovky“. Dolní uvozovky můžeme zapsat jako Alt+0132 a horní uvozovky jako Alt+0147. Jednoduché uvozovky – ‚uvozovky‘ – používáme uvnitř složených uvozovek a to především v případě tzv. citace v citaci.

Lomítko

Lomítko se neodděluje mezerami v číslech, jednotkách, zlomcích – 1999/2000, m/s, b. V textu ho můžeme oddělit mezerami k oddělení posloupnosti různých položek – Internet / Elektronická pošta / World Wide Web / Gopher.

Znaménka (tečka, dvojtečka a trojtečka)

Na konci věty je vždy jenom jedna tečka, i když věta končí zkratkou s tečkou. Tečka se nikdy nekládá za nadpisy a na konci číselného označení kapitol, podkapitol a oddílů (podkapitola 3.1). Pokud je v závorce celá věta, tak se tečka píše do závorky. Pokud je v závorce jenom část věty, píše se tečka za závorku. Dvojtečka se od čísel odděluje mezerou (poměr 5 : 3). Trojtečka je u moderních písem samostatným znakem. Zapišeme ji klávesovou zkratkou Alt+0133.

Krát

Znak pro násobení se vkládá pomocí speciálního znaku × (vkládáme ho ve Wordu z nabídky Insert → Symbol → Symbols, font Symbol). Nepoužívá se malé písmeno x.

Procento, promile (% , ‰)

Znak pro procento se:

- od čísla odděluje mezerou (12 %; význam = dvanáct procent)
- za číslem vkládá bez mezery (12%; význam = dvanáctiprocentní)

Znak pro promile (‰) se vkládá jako Alt+0137.

Jednotky a označení měny

Jednotky a označení měny se od čísla oddělují pevnou mezerou (12 kg, 125 Kč) – vždy musí zůstat na stejném řádku.

Číslo, datum

V textu by věta neměla začínat číslem. Pro desetinná čísla používáme desetinnou čárku. Tisíce a miliony se oddělují pevnou mezerou (1 254 555). Také správný zápis data obsahuje pevné mezery (4. 4. 2007, 4. dubna 2007).

Zúžená meze

V kvalitní sazbě můžeme použít tzv. zúženou mezeru, která je ve srovnání se standardní mezerou užší. Používá se jako:

- oddělovač milionů a tisíců u čísel (1 543 258)
- oddělovač mezi číslem a znakem pro procento (14 %)
- oddělovač dvojtečky od čísel (5 : 3)
- oddělovač položek v datu (15. 4. 2007)
- oddělovač čísla a jednotky (156 kW)

Zúženou mezeru lze v aplikaci MS Word vložit z nabídky Insert→ Symbol→ Special Characters→1/4 Em Space. Tato mezera však není nezlomitelná, proto ji můžeme použít jen v případě, nehrozí-li v její blízkosti řádkový zlom.

B. Přílohy

Příloha 1: Čelní strana vazby

Příloha 2: Seznam literatury

Příloha 3: Obsah

Příloha 4: Tabulka a graf

Příloha 5: Příklad formátování části textu

PŘÍLOHA 1: Čelní strana vazby

UNIVERZITA KARLOVA

Přírodovědecká fakulta

Katedra demografie a geodemografie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

PŘÍLOHA 2: Seznam literatury

Arial, 15 pt, bold

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

7 cm (= 126 bodů) od horního okraje stránky (HOS)

24 pt

3 pt

6 mm

BORGMAN, Ch. L. 2003a. *From Gutenberg to the global information infrastructure : access to information in the networked world*. 1st paperback ed. Cambridge (Mass) : The MIT Press, 2003. xviii, 324 s. ISBN 0-262-52345-0.

BORGMAN, Ch. L. 2003b. The invisible library : paradox of the global information infrastructure – challenges faced by libraries and proposed research designs. *Library trends*. May 2003, vol. 51, issue 4, s. 652–674. ISSN 0024-2594.

CEJPEK, J. 1997. Internet jako sociální jev. In SEDLÁČKOVÁ, B. (ed.) *Acta bibliothecalia et informatica*. 2. Opava : Slezská univerzita Opava, Filozoficko-přírodovědecká fakulta, Ústav bohemistiky a knihovnictví, 1997, s. 7–21. ISBN 80-85879-87-5.

Functional requirements for bibliographic records : final report. 1998. IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Record. Munchen : Saur, 1998. viii, 136 s. UBCIM publications, New series, vol. 19. Dostupný také z WWW: <<http://www.ifla.org/II/s13/frbr/frbr.pdf>>. ISBN 3-598-11382-X.

GREENBERG, D. 1998. Camel drivers and gatecrashers : quality control in the digital research library. In HAWKINS, B.L.; BATTIN, P. (ed.). *The mirage of continuity : reconfiguring academic information resources for the 21st century*. Washington (D.C.) : Council on Library and Information Resources; Association of American Universities, 1998, s. 105–116.

International Federation of Library Associations and Institutions. 1980. Working Group on Corporate Headings. *Form and structure of corporate headings*. London (GB) : IFLA International Office for UBC, 1980. X, 15 s. ISBN 0-903043-28-9.

JONES, K. 1974. Knowledge as power. In HOUTON, V. a RICHARDSON, K. (ed.). *Reccurent education*. London (GB) : Ward Lock Educational, 1974, s. 45–56. ISBN 0-7062-3380-8 (váz.). ISBN 0-7062-3381-6 (brož.).

KRŠKOVÁ, L.; HILSKÁ, I.; KOPECKÁ, P. aj. 2004. Molekulární diagnostika maligních lymfomů řady B : detekce klonality a stručný přehled problematiky s vlastními výsledky. *Časopis lékařů českých*. 2004, roč. 143, č. 3, s. 191–194. ISSN 0008-7335.

- LAGOZE, C. aj. 2003. *The Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting* [online]. Protocol Version 2.0 of 2002-06-14, Document version 2003/02/21 TOO:00:00Z. 2003 [cit. 2006-03-30]. Dostupný z World Wide Web: <<http://www.openarchives.org/OAI/openarchivesprotocol.html>>.
- LYNCH, C. 2005. Where do we go from here? : the next decade for digital libraries. *D-Lib Magazine* [online]. July/August 2005, vol. 11, no. 7/8 [cit. 2005-08-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.dlib.org/dlib/iulv05/lynch/07lynch.html>>. ISSN 1082-9873.
- PEŠKOVÁ, J. 1998. *Role vědomí v dějinách a jiné eseje*. Praha : Nakladatelství Lidové Noviny, 1998. 140 s. Knižnice dějin současnosti, sv. 5. ISBN 80-7106-217-0.
- NIU, Y.; POSTON, T. 2005. Using an oriented PDE to repair image textures. In PARAGIOS, N. aj. (ed.). *Variational, geometric, and level set methods in computer vision : third international workshop, VLSM 2005, Beijing, China, October 16, 2005 : proceedings*. Berlin : Springer, 2005, s. 61–72. Lecture notes in computer science, 3752/2005. ISBN 3-540-29348-5.
- The Eighth International World Wide Web Conference, Toronto Convention Centre, Toronto, Canada, May 11–14, 1999* [online]. Updated December 5, 2000 [cit. 30. března 2006]. Dostupný z WWW: <<http://www8.org>>.

PŘÍLOHA 3: Obsah

Arial, 15 pt, bold

OBSAH

7 cm (= 126 bodů) od horního okraje stránky (HOS)

24 pt

3 pt

Přehled použitých zkratk	7
Seznam tabulek	9
Seznam obrázků	11
1 Úvod: Tématická struktura a obecný kontext hodnocení	13
2 Dlouhodobý vývoj geografické organizace	19
2.1 Teorie stádií: geografická interpretace	20
2.2 Vývoj sociogeografické organizace: příklad České republiky	25
2.3 Specifika a deformace poválečného vývoje	35
3 Současné tendence vývoje regionální a sídelní diferenciace	41
3.1 Metodika hodnocení	42
3.2 Tendence a podmiňující faktory současného vývoje regionální diferenciace	46
3.3 Kvalitativní proměny koncentračního procesu a hierarchické organizace	63
4 Sociogeografická regionalizace, metropolizace a změny vztahové organizace	77
4.1 Výchozí problémy a metodika sociogeografické regionalizace	78
4.2 Sociogeografická regionalizace: stav a současné tendence	83
4.3 Metropolitní areály	88
4.4 Sociogeografická regionalizace a územně administrativní členění státu	97
5 Geografická organizace společnosti: Česká specifika a/nebo obecný model?	103
6 Závěr	113
Seznam použité literatury	115
Přílohy	121
Volná mapová příloha	147

PŘÍLOHA 4: Tabulka a graf

V následující části se přeneseme do obecnější roviny hodnocení vybraných migračních vztahů s důrazem na kvalitativní aspekty migračního procesu. Konkrétně jde o ověření, zda vybrané pravidelnosti známé z prostředí vyspělých imigračních zemí platí rovněž v současných podmínkách Česka. Testovány jsou hypotézy, které se dotýkají vzájemných souvislostí mezi imigrací, socioekonomickým vývojem cílové země a subjektivními postoji majority vůči imigrační minoritě.

7 pt Times New Roman, 10 pt, bold, italics

Tab. 6 – Základní vybrané ukazatele mezinárodní migrace podle krajů ČR, k 31. 12. 2000

Kraj	TP/a	TP/r	V/a	V/r	TP+V/a	TP+V/r	PP/a	PP/r
Praha	12 710	10,74	44 873	37,90	57 583	48,64	13 916	11,75
Středočeský	6 631	5,96	20 362	18,29	26 993	24,25	6 314	5,67
Jihočeský	2 585	3,69	6 177	8,83	8 762	12,50	1 830	2,62
Západočeský	7 548	8,82	11 804	13,79	19 352	22,60	1 854	2,17
Severočeský	10 580	8,96	11 383	9,64	21 963	18,60	3 592	3,04
Východočeský	6 106	4,96	9 437	7,67	15 543	12,63	4 338	3,53
Jihomoravský	8 268	4,04	17 277	8,43	25 545	12,47	4 943	2,41
Severomoravský	12 463	6,36	12 747	6,50	25 210	12,86	3 293	1,68

Poznámky: Kraje (8 včetně Prahy) jsou složeny z okresů tak, jak tomu bylo (s výjimkou nově vzniklého Jeseníku) v rámci předrevolučního územně-správního členění země – viz poznámka pod čarou č. 3.

TP/a – trvalé pobyty cizinců (absolutně)

TP/r – trvalé pobyty cizinců (relativně – na 1 000 obyvatel středního stavu v roce 2000 dané cílové jednotky)

V/a – víza k pobytu nad 90 dnů (absolutně)

V/r – víza k pobytu nad 90 dnů (relativně)

TP+V/a – trvalé pobyty cizinců a víza nad 90 dnů (absolutně)

Řádkování 1,0

TP+V/r – trvalé pobyty cizinců a víza nad 90 dnů (relativně)

PP/a – pracovní povolení cizinců (absolutně)

PP/r – pracovní povolení cizinců (relativně)

Zdroj: Horáková, Macounová, 2001 a vlastní výpočty.

Při ověřování hypotéz je nutné brát do úvahy několik existujících problémů: 1) Uběhlé porevoluční osmileté období samostatné ČR je pro vykrystalizování trendů velmi krátké, a to i proto, že mnohé změny přicházejí s určitým časovým zpožděním; 2) Česko stále prochází transformačním obdobím, a tedy standardní mechanismy vyspělé svobodné demokracie se stále budují; 3) Kraje jsou v mnohém ohledu vnitřně velmi heterogenní celky, ale pro nedostupnost podrobnějších dat musí být hodnoceny celkově; 4) I přes relativní spolehlivost výběru vzorku respondentů při šetření veřejného mínění, jehož výsledky využíváme, dochází na úrovni krajů k částečným „deformacím“ struktur, resp. výraznějším odchylkám od průměru. I tato skutečnost by mohla částečně poznamenat charakter některých dosažených výsledků.

Ad 1: Hypotézu je možno víceméně potvrdit. Po rychlém pádu v úplném počátku 90. let přichází období relativně prudkého růstu české ekonomiky (1993–1996 – např. růst hrubého domácího produktu HDP – v roce 1994 2,2 %, 1995 5,9 % a 1996 4,8 %), které je doprovázeno poměrně výrazným nárůstem ekonomické, pracovní imigrace (v tomto období narostl počet cizinců s povoleným dlouhodobým pobytem z 46 070 na 152 767). Období recese let 1997 až prvé poloviny roku 1999 doprovází významný pokles přílivu, resp. též u některých typů pokles stavů ekonomických migrantů (např. povolení k zaměstnání poklesla z 61 044 na 40 312 v období 31. 12. 1997–31. 12. 1999, živnostenská oprávnění ve stejném období z 63 529 na 58 386). Česká ekonomika s reálnými náznaky oživení projevujícími se významněji od roku 2000 (např. posun...

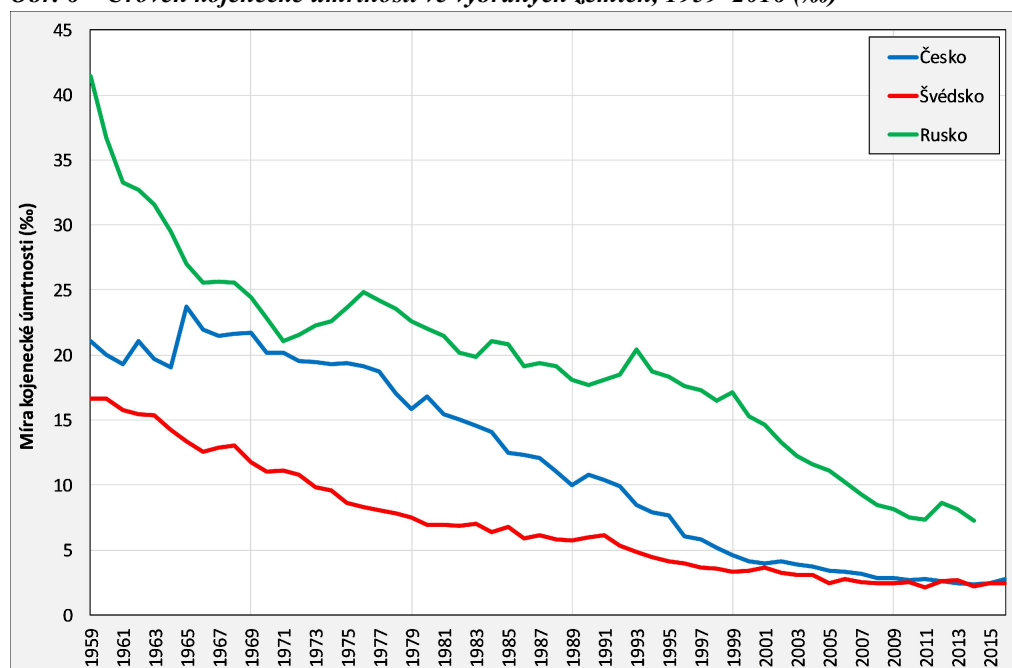
Times New Roman, 9–10 pt Times New Roman, 10–11 pt

...Další graf (Obr. 6) ilustruje vývoj intenzity kojenecké úmrtnosti ve sledovaném období v Česku, Švédsku a Rusku.

7 pt

Times New Roman, 10 pt, bold, italics

Obr. 6 – Úroveň kojenecké úmrtnosti ve vybraných zemích, 1959–2016 (‰)

Zdroj dat: ČSÚ

PŘÍLOHA 5: Příklad formátování části textu

Formát: A4 Okraje: levý – 35 mm, ostatní – 25 mm

Základní písmo: Times New Roman, 11 pt Základní řádkování: 1,3

Arial, 14 pt, bold Kapitola 1 7 cm (= 126 bodů) od horního okraje stránky (HOS)

9 pt

Arial, 15 pt, bold Mezinárodní migrace v České republice v kontextu evropských integračních procesů

24 pt

Mezinárodní migrace obyvatelstva (zejména: „stavy a toky“ důvody/podmíněnosti, mechanismy, důsledky) prošla v Česku (Československu) za více než jedenáct transformačních let velmi dynamickým vývojem. Čtyři poměrně vzájemně odlišné etapy vývoje migrace (blíže viz Drbohlav, 2001) vrcholí současným stavem. Přes všechna specifika předrevolučního i transformačního období, jsou dnes migrační parametry Česka, tak je tomu ostatně také např. ve vývoji politických, ekonomických nebo demografických struktur, v mnohém podobné těm, jež lze nalézt ve vyspělých západních, zejména západoevropských, demokraciích. Podobnost na poli migrace, jejíž význam v Česku neustále roste, je patrná ve dvou základních rovinách: 1) Z hlediska samotné přítomnosti mezinárodních migrantů na území státu a 2) z hlediska obecnějších procesů, které mezinárodní migraci vyvolávají i trvale udržují v chodu.

6 mm K 31. 12. 2000 bylo oficiálně na území Česka evidováno 200 951 cizinců (povolené trvalé pobyty a víza k pobytu nad 90 dní, maximálně však do 365 dní). To představuje cca 2 % domácí populace. Podle dat z konce 90. let se podíl cizinců např. v Dánsku, Francii, Irsku, Nizozemsku, Švédsku, Velké Británii, ale i Norsku pohyboval v rozmezí 3,0 až 6,3 % (Salt, 2000). Zahrnutí poměrně vysokých odhadů ilegálně pobývajících cizinců na území Česka (cca kolem 200 tis.) by patrně malý rozdíl někde snížilo nebo úplně vymazalo. Co se týče počtu žádostí o azyl, Česko v absolutním vyjádření v roce 1999 např. vysoce předčilo Portugalsko, Řecko i Finsko a jeho počty žadatelů o azyl v daném roce byly víceméně srovnatelné s Dánskem, Irskem a Španělskem (Salt, 2000).

24 pt

Arial, 13 pt, bold 1.1 Teoretické koncepty

12 pt

Možnosti ověření migračních teorií jsou v Česku, jakož i v celém regionu transformujících se zemí střední a východní Evropy (SVE) zatím omezené. Důvodem je: 1) zatím krátká doba, která uběhla od počátku transformace, resp. od nastolení přirozenějšího migračního prostředí/režimu, 2) doposud probíhající transformace, resp. neexistující plně stabilizované standardně fungující tržní prostředí, stále do jisté míry ovlivňované důsledky minulého života ve specifických společenskoeconomických strukturách (Wallace, Stola, 2001). I přes tyto problémy je však zřejmé...

Při široké analýze migrační situace je kromě migrační reality a teorií nutný pohled na migrační politiku (včetně následně prosazované praxe), jako na jednu z dnes i v České republice klíčových determinant mezinárodních migračních pohybů.

15 pt

Arial, 11 pt, bold 1.1.1 Vývoj a charakter migrační politiky a migrační praxe

3 pt

Předem je nutno zdůraznit, že se migrační situace v České republice mění, a to především v kontextu politického a socioekonomického vývoje jak v západoevropských zemích, tak v ostatních transformujících se zemích SVE. Rozhodující však přirozeně byla a je socioekonomická situace země doprovázená příslušnou migrační politikou a praxí. Velmi zjednodušeně lze vývoj popsat následovně: V rámci porevoluční situace vstoupila v platnost (ještě federativní) nová migrační legislativa, ve které rychlost příprav a schválení dostala přednost před kvalitou. Nedokonalá a liberálně pojatá legislativa, doprovázená relativně prosperující ekonomikou poloviny 90. let a nadmíru liberální migrační praxí podpořila příliv imigrantů, především cizí pracovní síly. Rok 1997, kdy se na mnoha frontách projeví problémy české ekonomiky, znamená přelom v migrační politice a praxi. Zřejmý je posun od liberálního k restriktivnímu přístupu. Zmenšuje se prostor pro operování cizinců na českém trhu práce, a to jak přirozenými, tak i uměle vyvolanými bariérami. Do jisté míry chaos na poli mezinárodní migrace byl v Česku až do této doby zapříčiněn především následujícími faktory: 1) Celkové podcenění otázek spojených s mezinárodní migrací (vláda, parlament), dlouhé přípravy neflexibilní legislativy, nefungující regulační mechanismy, minimální mezirezortní spolupráce; 2) neexistující vize, určující k čemu má vývoj mezinárodní migrace v zemi směřovat¹ (ucelená migrační strategie), nazírání migrace téměř výlučně z pohledu „bezpečnosti státu“; 3) prosazovaná pasivní, ad hoc politika²; 4) minimální publicita migrační problematiky, nedostatek objektivních informací o migraci/migrantech jak odborných, tak těch, prezentovaných ve sdělovacích prostředcích.

Od roku 1998 se situace částečně mění. Vrcholí pětileté přípravy nové migrační legislativy a nové zákony – č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR a č. 325/1999 Sb. o azylu, vstupují k 1. 1. 2000 v účinnost (blíže viz níže). Tím se naplnil hlavní cíl, koordinovaně a systematicky posílit kontrolu mezinárodní migrace (celkové zpřísnění režimu) tak, jak to vyžadují standardy a požadavky EU. Z iniciativy Odboru azylové a migrační politiky MV ČR se zřizuje Komise ministra vnitra pro přípravu a realizaci politiky vlády ČR v oblasti integrace cizinců a rozvoje vztahů mezi komunitami. Díky práci komise vzniká Koncepce integrace cizinců na území ČR, která se po svém schválení vládou (11. 12. 2000) stává základním pilířem v oblasti integrace cizinců. Pro rok 2001 dochází k uvolnění 20 mil. Kč ze státního rozpočtu a jejich přerozdělení do vybraných rezortů. Jsou určeny k podpoře výzkumných a organizačních aktivit, spadajících do vypsání „tématických okruhů pro realizaci veřejných zakázek na podporu aktivit v oblasti integrace cizinců na území ČR“. I díky...

¹ Samotná prosazovaná harmonizace s migrační politikou a praxí EU a vyhlášený boj ilegální migraci rozhodně nepostačují.

Times New Roman, 9 pt

² S některými výjimkami, především velmi aktivním a úspěšným působením Odboru pro uprchlíky a integraci migrantů MV ČR a některými nevládními organizacemi.

Řádkování 1,0

V následující části se přeneseme do obecnější roviny hodnocení vybraných migračních vztahů s důrazem na kvalitativní aspekty migračního procesu. Konkrétně jde o ověření, zda vybrané pravidelnosti známé z prostředí vyspělých imigračních zemí platí rovněž v současných podmínkách Česka. Testovány jsou hypotézy, které se dotýkají vzájemných souvislostí mezi imigrací, socioekonomickým vývojem cílové země a subjektivními postoji majority vůči imigrační minoritě.

7 pt Times New Roman, 10 pt, bold, italics
Tab. 6 – Základní vybrané ukazatele mezinárodní migrace podle krajů ČR, k 31. 12. 2000

Kraj	TP/a	TP/r	V/a	V/r	TP+V/a	TP+V/r	PP/a	PP/r
Praha	12 710	10,74	44 873	37,90	57 583	48,64	13 916	11,75
Středočeský	6 631	5,96	20 362	18,29	26 993	24,25	6 314	5,67
Jihočeský	2 585	3,69	6 177	8,83	8 762	12,50	1 830	2,62
Západočeský	7 548	8,82	11 804	13,79	19 352	22,60	1 854	2,17
Severočeský	10 580	8,96	11 383	9,64	21 963	18,60	3 592	3,04
Východočeský	6 106	4,96	9 437	7,67	15 543	12,63	4 338	3,53
Jihomoravský	8 268	4,04	17 277	8,43	25 545	12,47	4 943	2,41
Severomoravský	12 463	6,36	12 747	6,50	25 210	12,86	3 293	1,68

Poznámky: Kraje (8 včetně Prahy) jsou složeny z okresů tak, jak tomu bylo (s výjimkou nově vzniklého Jeseníku) v rámci předrevolučního územně-správního členění země – viz poznámka pod čarou č. 3.

TP/a – trvalé pobyty cizinců (absolutně)

TP/r – trvalé pobyty cizinců (relativně – na 1 000 obyvatel středního stavu v roce 2000 dané cílové jednotky)

V/a – víza k pobytu nad 90 dnů (absolutně)

V/r – víza k pobytu nad 90 dnů (relativně)

TP+V/a – trvalé pobyty cizinců a víza nad 90 dnů (absolutně)

Řádkování 1,0

TP+V/r – trvalé pobyty cizinců a víza nad 90 dnů (relativně)

PP/a – pracovní povolení cizinců (absolutně)

PP/r – pracovní povolení cizinců (relativně)

Zdroj: Horáková, Macounová, 2001 a vlastní výpočty.

Při ověřování hypotéz je nutné brát do úvahy několik existujících problémů: 1) Uběhlé porevoluční osmileté období samostatné ČR je pro vykrystalizování trendů velmi krátké, a to i proto, že mnohé změny přicházejí s určitým časovým zpožděním; 2) Česko stále prochází transformačním obdobím, a tedy standardní mechanismy vyspělé svobodné demokracie se stále budují; 3) Kraje jsou v mnohém ohledu vnitřně velmi heterogenní celky, ale pro nedostupnost podrobnějších dat musí být hodnoceny celkově; 4) I přes relativní spolehlivost výběru vzorku respondentů při šetření veřejného mínění, jehož výsledky využíváme, dochází na úrovni krajů k částečným „deformacím“ struktur, resp. výraznějším odchylkám od průměru. I tato skutečnost by mohla částečně poznamenat charakter některých dosažených výsledků.

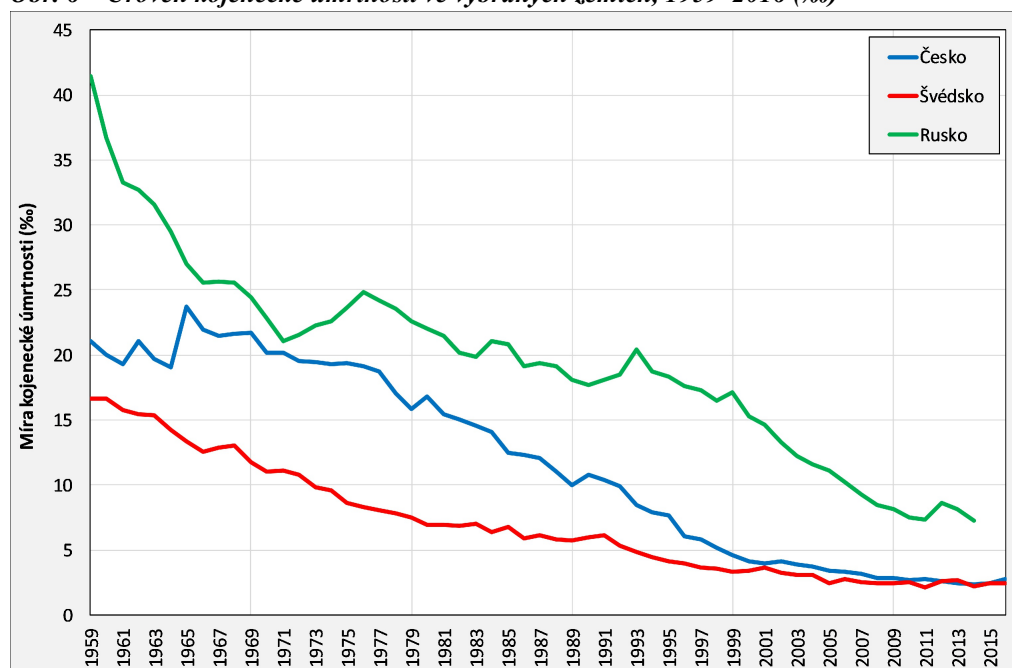
Ad 1: Hypotézu je možno víceméně potvrdit. Po rychlém pádu v úplném počátku 90. let přichází období relativně prudkého růstu české ekonomiky (1993–1996 – např. růst hrubého domácího produktu HDP – v roce 1994 2,2 %, 1995 5,9 % a 1996 4,8 %), které je doprovázeno poměrně výrazným nárůstem ekonomické, pracovní imigrace (v tomto období narostl počet cizinců s povoleným dlouhodobým pobytem z 46 070 na 152 767). Období recese let 1997 až prvé poloviny roku 1999 doprovází významný pokles přílivu, resp. též u některých typů pokles stavů ekonomických migrantů (např. povolení k zaměstnání poklesla z 61 044 na 40 312 v období 31. 12. 1997–31. 12. 1999, živnostenská oprávnění ve stejném období z 63 529 na 58 386). Česká ekonomika s reálnými náznaky oživení projevujícími se významněji od roku 2000 (např. posun...

...Další graf (Obr. 6) ilustruje vývoj intenzity kojenecké úmrtnosti ve sledovaném období v Česku, Švédsku a Rusku.

7 pt

Times New Roman, 10 pt, bold, italics

Obr. 6 – Úroveň kojenecké úmrtnosti ve vybraných zemích, 1959–2016 (‰)

Zdroj dat: ČSÚ